

IBIX

PUBLICACIÓ BIENNAL DE CULTURA,
ARTS, LLETRES, MÚSICA I CIÈNCIA
DELS DOS VESSANTS DEL PIRINEU

Centre d'Estudis
Comarcals del Ripollès

Institut Ramon Muntaner
Fundació privada
dels Centres d'Estudis
de Parla Catalana

2a època. Núm. 10. Any 2018

L'aprofitament dels recursos naturals als Pirineus

Publicació de les aportacions al X Col·loqui d'Estudis Transpirinencs, celebrat a Queralbs la tardor de 2017

LA CASA DE L'ÓS BRU DELS PIRINEUS, UN VEHICLE PER A L'EDUCACIÓ AMBIENTAL DEL FUTUR

Resum

Els serveis i beneficis que ens reporten els espais naturals són imprescindibles per a la nostra societat. Dins l'acció educativa del programa PirosLife, i lligada amb la Casa de l'Ós Bru dels Pirineus, neix un projecte educatiu desenvolupat per un equip de treball dirigit des de la Universitat de Lleida amb la finalitat de facilitar informació, experiències i coneixements sobre la vida en els espais naturals pirinencs als nens i nenes de les comarques de muntanya. Aquests infants sovint es converteixen indirectament en educadors dels pares/mares i en les seves mans es troba la futura presa de decisions amb relació al desenvolupament sostenible dels Pirineus.

La Casa de l'Ós Bru dels Pirineus, per tant, esdevé un vehicle on es desenvolupen formacions adreçades a mestres en actiu i estudiants, complementades amb propostes didàctiques per als alumnes d'educació infantil i educació primària i adreçades a l'ecoturisme familiar.

Paraules clau: La Casa de l'Ós Bru dels Pirineus, programa PirosLife, educació ambiental.

Sofia Isús

Manel Ibàñez

Universitat de Lleida

M. Andreu

Montse Ballbè

Francesc Rodríguez

Obaga Activitats

Abstract: *The House of the Pyrenean Brown Bear, a vehicle for the environmental education of the future*

The services and benefits that we get from nature are essential for our society. Within the educational action of the PirosLife programme, in association with the House of the Pyrenean Brown Bear, an educational project has been developed by a working team directed from the University of Lleida for the purpose of providing information, experiences and knowledge about life outdoors in the Pyrenees to boys and girls from the mountain comarques. Indirectly, these children often become the educators of their parents, and future decision-making in relation to the sustainable development of the Pyrenees lies in their hands.

The House of the Pyrenean Brown Bear, therefore, becomes a vehicle in which training courses are developed for schoolteachers and students, with additional teaching ideas for infant and junior school pupils, and addressed to family-based ecotourism.

Keywords: Pyrenees Brown Bear House; PirosLife Program; environmental education.

Espais naturals i accions de futur: educar, comunicar, sensibilitzar

En la serralada Pirinenca gaudim d'uns espais naturals únics, plens de singularitats tant de fauna com de flora. Aquest tresor no sempre el sabem posar en valor.

Un exemple el tenim a l'escola. Quan preguntem a nens d'infantil de Catalunya quins animals coneixen, acostumen a citar animals de la selva (elefants, cocodrils...), i poques vegades parlen dels isards, galls fers i óssos. No és un tema exclusiu del Pirineu. Alguns investigadors ja han realitzat recerques sobre aquesta qüestió i han comprovat que molts nens coneixen i tenen una millor representació cognitiva de la fauna africana que de la fauna local (Lenti, 2009).

L'educació dels nens constitueix un pilar essencial en la sensibilització i la formació per a la sostenibilitat i el medi ambient. Els nens poden realitzar un rol d'educadors dels seus pares i, per tant, de l'entorn social. S'han realitzat estudis sobre com els nens justifiquen els seus judicis de conductes nocives per al medi ambient (Kahn, 2011) i s'ha comprovat que nens d'entre 6 i 10 anys jutgen les accions que danyen el medi ambient amb major severitat que les transgressions socials convencionals. Les raons biocèntriques dels nens, que substitueixen les homocèntriques habituals, són una poderosa estratègia educativa per als adults. A ella hi podem sumar la comunicació horitzontal (Beltran, 2001) com a eina que millor aconsegueix el canvi d'actituds en adults. En l'entorn familiar es pot donar aquest tipus de comunicació, de nens a adults, siguin els pares o també els avis. Corrobora aquesta asseveració el gran nombre d'adults que han deixat de fumar per l'acció directa dels seus fills i néts, després d'haver rebut una formació escolar formal i informal en la qüestió de tabaquisme.

El potencial de la figura de l'ós per a aquesta educació és molt alt. L'ós és usat com a mascota per molts nens i sempre està present en les llars infantils en forma de peluix. L'educació dels nens per a la conservació de la naturalesa, a través d'aquesta icona tan propera, pot arribar amb facilitat als adults del seu voltant. La representació cognitiva que tinguin de l'ós i de la seva relació amb la qualitat del medi ambient serà molt important per a la sostenibilitat. Aquesta representació mental la desenvolupen a l'escola a través de l'educació formal, i a través dels mitjans de comunicació i centres d'interpretació en l'educació informal:

Aquestes accions educatives no poden limitar-se avui a l'educació formal sinó que han d'estendre's a l'ampli camp de l'educació no reglada (museus, premsa, documentals...), sense oblidar que vivim en l'era digital, en la qual Internet està afavorint una difusió global i una connectivitat constant que ha de ser aprofitada críticament. [Hayden, 2008]

La Casa de l'Ós Bru dels Pirineus

La Casa de l'Ós Bru dels Pirineus es troba a Isil (Alt Àneu, Pallars Sobirà). És un projecte de l'Associació Casa de l'Ós Bru dels Pirineus inaugurat l'any 2012, formada per

l'EMD d'Isil i Alós i la Fundación Oso Pardo, i compta amb el suport de la Generalitat de Catalunya.

El centre d'interpretació de l'ós, únic a Catalunya, s'ubica a la Casa Sastrés, un edifici d'arquitectura tradicional fet de pedra, pissarra i fusta. Data de 1825 i conserva la seva estructura original després de la rehabilitació. Compta amb quatre plantes hàbils, tres de les quals estan dedicades a l'ós bru dels Pirineus.

La casa neix amb la finalitat de contribuir al coneixement i desenvolupament local i, en el cas de l'ós, d'apropar-lo als ciutadans i aconseguir que l'espècie prengui un caire emblemàtic i representatiu de la fauna dels Pirineus.

El centre compta amb una exposició permanent sobre l'ós bru, amb dades actualitzades sobre la població d'óssos als Pirineus, la ramaderia i la coexistència entre tots dos, basada en les mesures de conservació. L'audiovisual de presentació recull els quatre àmbits generals del projecte, l'espècie, el territori, la ramaderia i el patrimoni cultural. Al primer pis trobem un espai on a partir de diferents materials interactius s'explica la biologia i la vida de l'espècie al llarg del seu cycle anual, com és la seva morfologia i quins són els mites que cal desmitificar.

Al segon pis, un laberint de panells de tela simbolitza els boscos com a hàbitat de l'ós i ens apropa al coneixement dels més coneguts al Pirineu, com el mascle Piros, les femelles Caramelles, Caramellita..., entre altres; un espai on es podran descobrir les principals races autòctones que representen una clara mostra de la ramaderia local, les accions per a prevenir danys a ramats i a l'apicultura i un apropament general al territori de l'ós en una comarca (el Pallars Sobirà) rica en productes locals, que esdevenen alhora productes que han de fomentar l'ecoturisme. A la sala gran d'aquesta planta trobarem una representació del patrimoni cultural del territori com són les festes de les falles dels Pirineus, un costum ancestral declarat Patrimoni Immaterial de la Humanitat per la UNESCO, centrat en el solstici d'estiu i que s'ha mantingut ininterrompudament fins als nostres dies.

La Casa de l'Ós Bru dels Pirineus actua com un element dinamitzador del territori on es desenvolupen activitats naturalistes de coneixement del medi amb l'ós bru com a eix principal i jornades de formació per a mestres i guies. Al voltant del centre es disposa d'un itinerari autoguiat de descoberta de les petjades més representatives de la fauna del país de l'ós, un recorregut de 2,5 km que complementa la visita i esdevé alhora una eina d'aproppament al coneixement d'un poble de muntanya com Isil, on natura i patrimoni es cohesionen perfectament.

El projecte PirosLife

Des de la Casa de l'Ós Bru es dona suport a diversos projectes. El projecte PirosLife és d'un ells. La UdL desenvolupa una proposta educativa sobre l'ós bru en el marc d'aquest projecte. El grup de recerca COMPETECs de la Universitat de Lleida ha estat encarregat, com a soci del projecte PirosLife www.piroslife.cat, del desenvolupament de les tasques E12 i E13.

La part educativa del projecte PirosLife té diferents objectius; el primordial és l'educació a escoles per a fomentar que els nens i nenes desenvolupin l'esperit crític i la sensibilitat envers la natura i siguin els educadors dels pares. L'objectiu que en resulta és la formació dels mestres, tant dels que es preparen per a ser-ho com dels que ja exerceixen. Per això oferim, d'una banda, materials per a treballar a les aules i amb les escoles i, de l'altra, jornades de formació per als educadors.

El PirosLife Educatiu és una proposta centrada en un territori, el Pirineu. Les activitats van dirigides a la sensibilització i conscienciació, al coneixement dels principis ecològics, a l'aprenentatge per a la gestió i conservació del patrimoni natural i cultural, a la comprensió dels problemes socioambientals i a la discussió de possibles vies de solució al Pirineu.

El seu enfocament és multidisciplinari, amb incidència sobre els aspectes del medi físic, biològic i social, i busca integrar diferents aproximacions, de manera que faciliti l'adquisició de coneixements i procediments i la reconsideració dels valors, amb respecte a l'espai natural Pirinenc.

La proposta s'estructura en quatre grans àmbits destinats a l'ensenyament-aprenentatge d'una selecció de conceptes, procediments i valors que considerem útils per a fomentar la transició cap a una societat més coneixedora de la riquesa del seu patrimoni natural i social: l'ós bru, l'hàbitat pirinenc, espai compartit i cultural i patrimoni. Els materials desenvolupats en aquests quatre blocs prenen diferent forma en adreçar-se a educació infantil i cicle inicial i a cicle mitjà i cicle superior.

Els materials són desenvolupats en un grup de treball coordinat per la Universitat de Lleida on participen mestres i professionals de l'educació ambiental dels CRP del Pallars Sobirà, Pallars Jussà, Alta Ribagorça i Vall d'Aran, l'Entorn d'Aprenentatge del Pallars Jussà, el Camp d'Aprenentatge Valls d'Àneu i l'empresa Obaga. Fruit del projecte PirosLife Educatiu són els recursos creats com «Els tresors de l'ós bru», un material de què disposen els CRP per poder ser cedit a les escoles.

La divulgació d'accions de sostenibilitat promocionades des de la Casa de l'Ós Bru poden convertir-se en un camí de futur per a contribuir a un nou model de turisme basat en l'educació ambiental i la conservació del territori.

Referències bibliogràfiques

FLORES, R. C. (2012). «Medio ambiente y educación ambiental: representaciones sociales de los profesores en formación», *Magis. Revista Internacional de Investigación en Educación*, 2 (4).

HAYDEN, M. J. (2008). «Mission Statement Possible: What Do International Schools' Mission Statements Reveal about Their Cosmopolitan Education Tendencies?», *Online Submission*.

KAHN, P. H. (2011). *Technological nature: Adaptation and the future of human life*. MIT Press.

BELTRÁN, Luis Ramiro (2011). «Adiós a Aristóteles: la comunicación “horizontal”», *Revista ALAIC*, 7.

LENTI BOERO, D.; T. CLERICI; V. PERRUCCI (2009). «Children and marmots: a pilot study in mountain primary schools», *Ethology Ecology & Evolution*, 21(3-4), 415-427.

VILCHES, A.; D. GIL-PÉREZ (2009). «Una situación de emergencia planetaria a la que debemos y podemos hacer frente», *Revista de Educación*, número extraordinario, 101-122.

— (2012). «La educación para la sostenibilidad en la Universidad: el reto de la formación del profesorado», *Profesorado. Revista de currículum y formación de profesorado*, 16 (2), 25-43.

IBIX

Centre d'Estudis
Comarcals del Ripollès

Institut Ramon Muntaner
Fundació privada
dels Centres d'Estudis
de Parla Catalana

2a època. Núm. 10. Any 2018

Diputació de Girona

Fundació Bancària "la Caixa"

IDAPA

Institut per al Desenvolupament
i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran
Institut entant Desenvolupament
e era Promoció deth Naut Prentiu e Aran